

Heidenstam förlåter jag aldrig

SVIKARE Verner von Heidenstam svek sin vän Gustaf Fröding och han stod inte ut med att folk älskade den skandaliserade Fröding. Här har Heidenstam stått modell för Sigge Bergström.

Det har varit mycket Ericsson ett tag nu. Alla har haft synpunkter på Ramqvist, Hellström och deras misslyckanden.

Själv är jag för dagen förbannad på Heidenstam. Verner von Heidenstam, minns någon honom? Poeten som gjorde anspråk på att vara hövdingen bland nittiotalisterna och som, själv akademiledamot, tillskansade sig Nobelpriset i litteratur 1916.

Svenska Dagbladets politiske chefredaktör Mats Johansson brukar säga, har jag hört, att han skriver ”i Heidenstams anda”. Som om Svenskan inte hade nog med problem.

Jo, jag minns Verner von Heidenstam. Ingen människa läser honom nu för tiden, och det är inte att undra på, eftersom han inte var någon riktigt stor diktare. Jag minns honom för att han å det grövsta svek Gustaf Fröding, landets främsta lyriker, när han 1896 fick löpa gatlopp för ”En morgondröm”.

Så här var det.

Fröding hade skrivit ”En morgondröm”, en vågad erotisk dikt, som skildrar ett kärleksmöte mellan en ung man och en ung kvinna. Han visade den för Heidenstam som blev entusiastisk och rådde honom att ta med dikten i nya samlingen ”Stänk och flikar”. Och nog väckte dikten anstöt. Pressen, inte minst Aftonbladet, rasade mot osedlighet och förnedring och mot den sjuke, beklagansvärde skalden.

Det blev åtal och rättegång, men Fröding frikändes.

Dessförinnan hade Heidenstam visat vad han menade med civilkurage och vänskap.

Till kritikerna hade förläggaren Albert Bonnier förklarat att ”En morgondröm” publicerats efter att Fröding samrått med litterära vänner. Aftonbladet påpekade då att ”Sveriges störste nu levande skald inte behövde ta råd av lägre gudomligheter”.

Det fick Heidenstam att tappa fattningen. Det var ju för böveln han som var den största skalden. Och han hade inget som helst ansvar för publiceringen.

Heidenstam som befann sig i Norge telegraferade gång på gång till Fröding och krävde att

Rolf Alsing/söndag

Fröding skulle ta fullt ansvar för dikten, vilket han naturligtvis gjorde.

som ung reagerade jag hårt när jag fick vetskap om Heidenstams svek och fega undanflykter. Jag skulle aldrig förlåta. Med åren kom ändå förlåtelse och försoning. Och Heidenstam gjorde ju en sorts bot med en fin dikt vid Gustaf Frödings jordafärd:

*Bort gå de,
stumma skrida de,
en efter en till skuggornas värld ...*

Det är också sant som det är sagt: det är ädelt att förlåta, och om det går bör man nog förlåta oförrätter så mycket att man glömmet dem.

Jag trodde jag hade gjort det, men så hamnade ”Äntligen rebell”, tredje delen av Vilgot Sjömans antimemoarer i min hand. Jag läste och såret revs upp och började blöda.

Sjöman berättar om Staffan Björck, litteraturprofessor i Lund 1959–81, som doktorerat på Heidenstam. Han kommer in på tryckfrihetsåtalet mot Fröding och Heidenstams oförmåga att stå för sin vänskap och sina råd.

Sjöman erinrar om att John Landquist i sin Frödingbiografi från 1955 berättat om tre satiriska verser, skrivna av Heidenstam och riktade mot Fröding och dem som försvarade honom i debatten om ”En morgondröm”. Jag har läst Landquist och kan honom rätt väl men det där hade jag glömt.

Heidenstam hade retat sig på att författaren Ellen Key, kritikern Hellen Lindgren och liberalen Karl Staaff beundrade Fröding. Han stod inte ut med att Fröding fick beröm om han inte fick det samtidigt och i större mått. Därför skrev han en smädedikt som före Landquist var helt okänd. Men Landquist refererade bara, helt kort, dikten lämpade sig inte för trycket.

Sjöman skrev till Germund Michanek, Frödingkännaren. Michanek hade inte själv fått läsa smädediktens alla tre verser men han visste att Landquist fått dem av Olle Holmberg, litteraturprofessor i Lund 1937–59.

Sjöman kontaktade Björck som skamset medgav att det var han som en gång hittat Heidenstams hatverser men funnit att de var så förnedrande för Heidenstam att han beslutat att han aldrig skulle visa dem för någon. Björck hade gjort undantag för sin läromästare Olle Holmberg. Fler undantag fick det inte bli.

men Sjöman gav sig inte. Han hittade till slut dikten på KB, i en kista med brev som Heidenstam skrivit till kritikern Edvard Alkman.

Och så äntligen, efter mer än hundra år av tystnad och missriktad professorlig lojalitet med Heidenstam, kan Sjöman nu publicera hela dikten.

Där ritas ut Fröding som en fet och försupen horkarl som väljer och vrakar bland prostituerade på Urvädersgränd i Gamla stan. Han lockar med sig en kvinna till Uggleviksskogen.

*Likt en Ariens ros, som är sprucken,
och upp och ned i galopp och traf
red han rytmiskt som gudarnes like:
Kellen Hej, Ellen Lindgren och Skalkas Staf
sig trodde i gudarnes rike.*

Heidenstam stod inte ut med att folk älskade den skandaliserade Fröding. Han gav honom

och hans beundrare svar på kopuleringsnivå.

Så nobelt och rått uppträdde ädlingen Verner von Heidenstam.

Vem vill egentligen skriva i den djävvelns anda?